

KOPP, KOPP

CZECH MELINDA

tanító

czech.linda@gmail.com

– Kopp, kopp.

– Szabad!

– Jó napot kívánok tanárnő! Nem tudom, emlékszik-e rám, Czech Melinda vagyok, itt végeztem a tanítóképzőben a nyáron. A tanárnő differenciáló pedagógiát tanított nekünk.

– Igen, igen.

– Zavarhatom most a tanárnőt? Segítségre lenne szükségem.

– Nem zavar.

Hát, így kezdődött. Akkor 21 éves voltam, friss végzős a Budapesti Tanítóképző Főiskolán, osztálytanító Csepelen. Most 36 éves vagyok, egy nagyobbacska és egy kicsi baba anyukája (aki még a pocakban van), és a kapcsolat azóta is tart. Most már nem jó napottal, hanem szíával köszönünk, *Zsuzsa* kedvenc kávézójában isszuk a kakaót és a capuccinót, és beszélgetünk, mert mindig van miről.

Kereszty Zsuzsa. Számomra nem egy egyszerű tanár a főiskoláról, nem is egy egyszerű barát. Ha valakinek mesélek róla, mindig azt mondom, a mentorom. Számomra ez a szó sok mindent takar. Egy erő, ami átsegít a nehézségeken, aki együtt gondolkodik velem, aki a legkisebb problémámat is komolyan veszi, aki a találkozó után is megajándékoz egy-egy gondolattal, amin aztán hetekig molyolhatok magamban.

1996-ban járunk. Friss végzősként alig vártam, hogy elkezdhessek tanítani. Csepelen kaptam állást, egy osztályt 12 gyerekkel. Az igazgatónő mondta, hogy nem egyszerű osztály, de én annyira örültem, hogy taníthatok végre, és persze szeretem a kihívásokat, hogy azt mondtam, nem baj, majd megbirkózunk vele. Igazából nem tudtam, mit vállalok, mit jelent az, hogy nehéz osztály. Az évnyitón 12 másodikos gyerek várt a tanterem előtt, ami az iskola egy külön zugában volt, távol minden más osztálytól. A padokat körbe rendeztem, ahogy *Kereszty* tanárnőtől tanultuk, aki az alternatív pedagógiákat okította nekünk, és elkezdtem velük beszélgetni.

– Te ki vagy?

– Melinda néninek hívnak, én vagyok az új tanító néni.

– Klári néni hol van?

– Kisbabája lesz, ő már nem tanít benneteket. Nem tudtátok?

– Nem, nem tudtuk.

Egy hónap múlva kopogtam először azon a bizonyos ajtón a pedagógia-pszichológia tanszéken. Addigra kiderült számomra is, hogy mit is jelent az, hogy nem egy egyszerű osztály. *Kereszty Zsuzsával* rendszeresen találkoztam, mindig egy kisebb listával mentem, amin a megoldandó problémáim sorakoztak. Számomra óriási problémák. És természetesen nemcsak differenciálás. Hanem a gyerekek otthoni, családi problémái, iskolai helyzetek és lassan bekúsztak a saját életem megoldandó kérdései is.

Az első hely, ahova *Zsuzsa* elküldött, az a *Gyermekek Háza* volt. Azt mondta, menj, nézd meg, segíteni fog neked! A következő naptól nálam is volt beszélgető kör reggelente, és nem volt csengő, akkor tartottunk szünetet, amikor a gyerekek elfáradtak. Írtunk együtt egy mesét, amit *Zsuzsának* is elküldtünk. A gyerekek nagyon örültek a levélnek, amit válaszul kaptak, be is ragasztottuk a Naplóba, amiben a közös élményeinket írtuk le. Beszélgetéseink rólam, az én problémáimról szóltak, *Zsuzsa* mindig megtisztelt a teljes figyelmével, és megajándékozott az idejével. Róla akkor volt szó, amikor valami olyat mesélt, amiből tanulhattam, ami energiát, ötletet adhatott a továbblépéshez. Egyszer megkértem meséljen magáról, hogyan kezdte a pályáját, *miért lett tanár*.

„Anyám biológia tanár volt, vonzották a növények és az állatok, az emberek sokkal kevésbé. Az ő ágán a felmenőim erdélyi református papok, tanítók voltak. Apai szépapám Németországból Pestre települt Kerst nevű tanító volt, aki a családi hagyomány szerint nem hozott magával mást, csak egy nádpálcát és egy ábécés könyvet. A Terézvárosi iskolában kezdett tanítani, később ott lett igazgató. Szóval a tanítás családi foglalkozás, a bátyám paptanár. Nekem sose jutott eszembe, hogy ne tanár legyek.

A családom nem volt vallásos, kamasz koromban egy osztálytársam révén mégis beléptem egy illegálisan szervezett hittan csoportba. Ott kerestem és találtam, társaságot, barátokat. Kirándultunk, táncoltunk, beszélgettünk. Megragadott az ebben a körben jelenlévő életszemlélet. Katolizáltam és gimnazistaként tanítottam is hittant nálam egy-két évvel fiatalabbaknak. Érettségi előtt álltam, amikor a szervezetet az államvédelem felgöngyölítette, a csoportokat szervező szerzetest letartóztatták, engem tanúként hallgattak ki. Nem akadályozták meg, hogy felvegyenek az egyetemre – ekkor már 1956-ot írtunk – de nyilvántartották, hogy ebben az ügynevezett szervezkedésben részt vettem.

Öt évvel később – akkor már a cinkotai gimnáziumban tanítottam magyart és pszichológiát – az államvédelmi hatóság írásban közölte a munkáltatómmal, hogy ‚K. Zs. világnézeténél fogva pedagógiai munkára alkalmatlan‘. Szörnyű hatást tett rám. Úgy éreztem, ‚vége a világnak‘. Emlékszem, egy este – ügyeletes lévén a gimnázium kollégiumában – lementem az óriási kertbe – itt lehetett egyedül lenni –, és szinte kontroll nélkül azt üvöltöttem az üres kertben, hogy ezt nem bírom ki. Ráadásul akkor – bár a transzcendencia változatlanul valóság volt a számomra, a vallásgyakorláshoz már nem volt közöm. A barátom apja orvos volt egy csecsemőotthonban, ő szerzett gondozónői állást. Egy évvel később az Arany János 12 évfolyamos

Iskola napközis nevelőt keresett. Jelentkeztem, az igazgató úgy tett, mintha nem tudná, miért bocsátottak el Cinkotáról és alkalmazott. Ebben az is segített, hogy az Arany János Iskola az MTA Gyermeklélektani Intézetének kutatóhelye volt, a gondozónői munka mellett „segédmunkát” végeztem az intézet egyik kutatásában, s a kutatásvezető megkérte az iskola igazgatóját, hogy alkalmazzon.

Évekig napköziztem, magyart tanítottam, majd szakfelügyelő lettem és munkatársaimmal a Fővárosi Pedagógiai Intézetben megpróbáltuk kitalálni, hogy lehetne megújítani a napközi otthoni nevelést.”

Ahogy teltek az évek, egyre mélyebbek és komplexebbek lettek a tanácsok, vagy épp csak egy könyvet ajánlott, olvassam el. Az igazgatónő nagyon együttműködő volt velem, hagyta, hogy úgy tanítsak, ahogy szeretnék. Nem szólt bele, mikor tartok szünetet, hol tartunk a tananyagban, hogyan osztályozok.

Az osztályom átjáróház volt. Új gyerekek jöttek-mentek. A kemény mag megmaradt, de az iskolának az a politikája, miszerint egy osztályban több gyerek kell, nehogy megszűnőssék, az új gyerekek felvétele volt. *Zsuzsa* tanácsolta nekem, hogy ebből legyen elég. Így nem lehet közösséget építeni, szabályokat kialakítani, erőviszonyokkal megküzdeni. Akkor összeszedtem minden bátorságomat, és kértem, hogy ne vegyünk fel új gyereket az osztályomba, mert ellehetetlenítik a munkámat. És igent kaptam. A másik óriási fegyvertény a buktatás volt. Nem buktatok, mondtam. Nincs értelme. És elfogadták. Az osztályomban, miután elmentem, azután sem volt bukás a nyolcadik osztály végéig. Az, hogy azzal az osztályommal azóta is minden április első hétvégéjén találkozunk, hogy ők továbbra is tartják egymással a kapcsolatot, sokban *Zsuzsának* köszönhető.

A következő lépcső a *Rogers Iskola* volt. A *Rogers*ben tanítót kerestek, én állást kerestem. *Zsuzsa* mindkettőt tudta. És megtörtént. Felvételiztem, meghallgattak, felvettek. És életem egyik legtermékenyebb, legizgalmasabb időszaka következett. Beszélgetéseink is más szintre léptek. Apró problémáimmal már nem hozzá fordultam, s nagyobb gondjaim megoldásában is segített a műhelymunka, a közös projektek, az iskolai élet maga. Olyan önismereti és személyiségbeli változáson mentem át, hogy *Zsuzsa* egy alkalommal meg is jegyezte: „Te már nem az a kislány vagy, aki sapkával a fején bekopogott hozzám a főiskolán.”

Olykor már arra is jutott idő, hogy másról is beszéljünk, például *Csenyétéről* vagy azokról a gyerekekről, akik akkor *Zsuzsát* foglalkoztatták:

*„Igazán szegény gyerekekkel egyáltalán nem volt kapcsolatom. Valamennyi indításum volt arra, hogy a sajátomtól gyökeresen eltérő körülmények között nevelkedő gyerekekkel magától értetődően jóban legyek. Anyám jó iskolát választott nekünk. A **Domokos Lászlóné** által alapított **Új Iskolában** voltunk elemisták a bátyámmal együtt. Ott körülbelül úgy tanítottak, mint most egy jó alternatív iskolában. Akkor szabályozták a Siót, mi pedig az iskola kertjében agyagból megépítettük a Sió-csatornát.*

Egy éven keresztül figyeltük és hónapról hónapra, évszokról évszakra lerajzoltuk a választott fa törzsét, rügyeit, virágait, csupasz ágait, megfigyeléseinket leírtuk; egy év alatt ebből egy összefűzött lapokból álló könyv született, annyi könyv, ahányan az osztályban voltunk – fákból egy vegyes lombú erdőre való. Magam az erkélyünk alatt álló jegenyét választottam – a jegenyefákhoz ma is személyes közöm van.

Ilyen volt az Új iskola. Nos, ezt az iskolát az alapító néhány gazdag szülő támogatásából és a saját vagyonából tartotta fenn. Az Új Iskola különböző társadalmi rétegből származó, különböző élethelyzetű gyerekeket együtt akart nevelni, – így a szomszéd Alma utcai árvaház neveltjei is osztálytársaink lettek. Szegények voltunk mi is, háború után voltunk, a bombázásban szinte mindenünk odaveszett, de az árvaházi gyerekek szegénysége másfajta szegénység volt.

Így elemista korom óta tudom, hogy az iskolának milyenek jó lennie, pedig csak három évig jártam az Új iskolába – akkor államosították. A Németvölgyi úti általánosba kerültem, egy ammóniaszagú folyosón volt az osztályunk, ami egészen más világ volt. Elkezdtem megszervezni, hogyan szökjön meg egyszer az egész osztály, persze a gondolatban pontosan kidolgozott tervet nem mertem megvalósítani.

1989-ben két szociológus elhatározta, hogy a szegénység körében szerzett kutatási tapasztalatait felhasználva településfejlesztési programba kezd. Az ország akkor legszegényebb falvát, **Csenyétét** választották. A Soros Alapítvány támogatásával a felnőttek foglalkoztatására, a gyerekek iskoláztatására fordítottak gondot. A tanítói állásokra meghirdetett pályázatot egy Patakon akkor frissen végzett pár nyerte meg.

Egy napon bekopogott tanítóképzőbeli szobámba, nehéz hátizsákkal a vállán egy **Pólya Zoltán** nevű fiatalember, és azt kérte, mondjam meg, mit tanítson a menyasszonya és ő Csenyétén a 25 cigány gyerekből álló összevont osztály gyerekeinek, mert amit a tanterv szerint tanítaniuk kellene, azt szerintük lehetetlen. Nem válaszolhattam mást, mint hogy fogalmam sincs. Ekkor kezdődött életem egyik legszebb szakmai kalandja. Havonta lementem Csenyétére, addigra ők összeszedték a legfontosabb problémáikat, és este, sokszor éjszakába nyúlóan megbeszéltük, mit lenne jó kipróbálniuk a következő hónapban. Ha pedig valami nem vezet eredményre, akkor legközelebb tovább próbálkozunk. A nekik legnehezebb gyerekekkel másnap délelőtt én próbáltam tanulni. Így kezdődött.

Nagyon szép és nekem nagyon könnyű időszak volt. **Komaság Margó és Pólya Zoli** elkötelezettek és tehetségesek voltak. Élmény volt velük dolgozni. Ebben az időben egymás után születtek a különböző alternatív iskolák, és nekem abban a fantasztikus szerencsében volt részem, hogy jelen lehettem a születésüknél. Az **Alternatív Pedagógiai Műhelybe** jártak a születő iskolák tanárai, egymástól töltekeztek, a Műhelyben beszéltek meg iskoláik problémáit. Élvezettel vettem részt ezeken az alkotás örömét is adó beszélgetéseken, egyúttal ott voltak előttem azok a tanítási, konfliktuskezelési módszerek, amelyekből válogathattam, meditálva azon, vajon melyik segít a csenyétei gyerekeknek.

Egyik alkalommal Margó elmesélte, hogy mire ráhangolja a gyerekeket egy témára, megoldandó problémára, addigra eltelik 30 perc, és a témát feldolgozni, a problémát megoldani nincs idő, mert kicsöngetnek. Így nem lehet tanítani – mondta. Magától érteődő volt, hogy megnézzük, egy évben hány óra van egy-egy tantárgyra, ebből egy hónapra hány epocha telik ki, és megtervezzük a következő négy hét epochaszerű idő- és tananyag-beosztását. Természetesnek tartottuk, hogy ha az időnek ez a tagolása nem válik be, akkor változtatnak. (Bevált, így tanítottak tovább).

A számok és a műveletek fogalmát például úgy töltötték meg tartalommal, hogy elindult az osztály – persze gyalog – a szomszéd faluba – a gyerekek elkezdtek számolni a saját lépéseiket, és minden tízedik lépésre zsebre vágtak egy kavicsot, majd újra kezdték a számlálást. Amikor visszaértek az iskolába, kirakták a kavicsokat a padra, és az egyik gyerek így számolt: 20 kavicsom van, kettő kiesett a zsemből, az 22, huszonkétszer léptem tízet.

Amikor a hossz mértékek kerültek sorra, a tanító és a gyerekek elkezdtek találgatni, mi is van egy kilométernyire az iskolától. A kaputól a Vasonca patak? A híd? A buszmegálló? A szomszéd falu határa? Volt egy ócska bicikli, megmérték a kerékének a kerületét, rákötöttek egy madzagot a kerékre, kiszámolták, hányszor fér bele a kerék kerülete ezer méterbe – és elkezdtek tolni a biciklit. Kórusban számolták, hányszor fordul a madzag hídig, a patakig, – megálltak ott, ahol elérték az 1000 métert, aztán tolták tovább a szomszéd faluig – hogy megtudják pontosan milyen távolságra is van a saját falujuktól. De akkor már a 'lábukban' volt, hogy milyen távolság is egy kilométer.

Ott születettek a módszerek Csenyétén, a tanítók tehetségéből, beszélgetéseinkből. Nekem óriási élmény volt, hogy miközben tanítok a képzőben, havonta új munícióm van hozzá. Benne vagyok egy alkotási folyamatban. Kegyelmi időszak volt.

Eközben a tanítóképzőben – ahol ennek már voltak szakmai előzményei – a tanzévezető **Hunyady Zsuzsával** kialakítottuk a differenciáló szakirányú továbbképzés programját.

Csenyétén az iskolában történeknél is fontosabb volt, hogy kapcsolatba kerültem a gyerekek szüleivel, tágabb családjukkal. Aznap, mikor először mentem Csenyétére, szinte az úton végig szorongtam. Sose tanítottam összevont osztályban, sose tanítottam cigány gyerekeket. Egyszer csak eszembe jutott Babits Cigánydalának néhány sora. Harmadik elemiben tanultuk az Új Iskolában. Egy cigány asszony a hátán viszi a gyereket, és Babits versében így szól hozzá:

„Ági jószág, pereputty
pici rajkó, jól aludj.
Mezők jönnek, erdőségek
jó vidékek, rossz vidékek:
teneked mind jó vidék;
mindenütt csak kék az ég.”

A szorongás elmúlt, valami gyöngédség-féle, szeretet-féle töltött el. Néhány év múlva az egyik családnál ültünk Margóékkel, arról próbáltuk meggyőzni a szülő-

ket, hogy tanítassák tovább a fiúkat. A nagy család szokás szerint összejött, és egyszer csak azon vettem észre magam, hogy számomra ismeretlen emberekkel van tele a szoba. Zavarba jöttem, nem értettem, hogy van ez, ők se tudják, ki vagyok, én sem, hogy ők kik. A hozzám legközelebb álló idősebb férfinak odanyújtottam a kezem, hogy bemutatkozzam. Ő rám nézett, és azt mondta: Zsuzsa néni, maga a mienk! – Kiderült, hogy az egyik ,nehéz gyerek' (akivel többször tanultunk külön) nagyapja. Ettől kezdve tudtam, hogy ebben a faluban otthon vagyok.

Megtanultam becsülni a falubelieket. Éppen abban az időben foglalkoztatott, hogy az egyik legkedvesebb barátomnak, egy orvosnak, értelmileg súlyosan fogyatékos fia született, akit néhány hónapig tartó vívódás után intézetbe adtak. (Képtelenek vagyunk nézni őt. – mondta a barátom.) Csenyétén megismerkedtem egy aszszonnyal, akinek két egészséges gyerek után béna végtagokkal született a harmadik. Hazavitték, de hetekig alig aludt a család valamit, felváltva figyelték, hogy ,lélegzik-e'. (A kórházból azzal bocsátották el őket, hogyha aszfxiás tünetet, fulladást észlelnék, azonnal vigyék vissza.) Az anya elkísérte a nagyobbakat az iskolába, és elmesélte, mi a helyzet a kicsivel. Látszott rajta, hogy a fizikai teljesítő képessége határán van. Azt mondtam neki, hogy vigyék vissza a gyereket a kórházba pár napra, legalább addig, amíg ő kipihen magát, hiszen saját magának és a másik két gyereknek már nem jut belőle semmi. Erre rám nézett és azt mondta: Ez is egy élet, fel kell nevelni. – Amíg hallgattam az asszonyt, eszembe jutottak az orvos szülők, akik nem tudták fogyatékos gyerekük ,látványát' elviselni.

Megtanultam, hogy miféle emberi kvalitások vannak ebben a 300 lelkes faluban is, mint minden más emberi településen. ,Gaz-, tiszteletre méltó ember' él itt is, másutt is. Ekkor alakult ki bennem az a kötődés, amely máig is a cigánysághoz fűz."

És mi is van most? Hét év Bátor Táboros munka után otthon vagyok. Kapcsolatunk Zsuzsával változik. Olyan „barátságféle”. Jó vele lenni, csak úgy beszélgetni, megosztani, elmesélni, tanácsot kérni. Ő pedig továbbra is úton van.

„Több mint 25 évvel Csenyéte után éppen azon dolgozunk **Békési Ági** szociológus kollégámmal, hogy cigány papokkal készítsünk életinterjúkat. Tudásunk szerint hatan vannak Magyarországon. Ha sikerülnek az interjúk, a *Vigilia* című katolikus folyóirat valószínűleg közli őket. Éppen a jövő héten megyünk Borsodbótára **Balázs Józsefhez**. Ő az első cigány pap, akit megismertem. A jezsuita rend romapasztorációs műhelyében mesélt az életéről. Többek között arról, hogy 12 éves korában lakott először olyan házban, amelynek volt ablaka és ajtaja. Ahogy leírta azt a jeletet, hogyan álltak hűgával az ablak előtt, és néztek ki először rajta, az megrázott. Egyetlen képből sűrítve jelent meg előttem, mibe kerül valakinek elindulni egy telepről, és értelmiségivé válni. Ha ezt az ember, életutakon keresztül éli át, akkor a prioritásai megváltoznak.

Hívtak és mentem a **Tudor Alapítványba** kurátornak. Egy Széchenyi-díjas szociológus, **Somlai Péter** alapította tizenegy évvel ezelőtt. Az alapítvány jelenleg hat-

vannyc 8–14 éves tehetségcs, szegény gyerekeknek nyújt olyasféle többletet, amelyet egy értelmiségi család általában nyújtani szokott. Hetente két-három délután idegen nyelvet, informatikát tanulnak a tudorosok, s az iskolai tanulásban kapnak segítséget addig, amíg egy erős, színvonalas középiskolába nem kerülnek. Most éppen a 12. év finanszírozásához próbálunk fedezetet szerezni.

A szegény gyerekek ügye olyan ügy, hogy ha az ember egyszer kapcsolatba kerül vele, akkor fogva tartja. A társadalom mentálisan beteg, önértékelési zavar jeleit mutatja. Se Trianont, se saját szerepét a Soában nem dolgozta még fel. A politikai elit a saját vagyonával és hatalmával törődik, és kifejezetten szegényellenes politikát folytat. Az erről szóló kommunikáció pedig a társadalom többségét is a szegények, különösen a mélyszegénységben élő cigányok ellen fordítja, sokan úgy látják, mintha a szegények a társadalom élőködői lennének. Pedig a rendszerváltás előtt a cigány családok 85 százalékában az egyik felnőttnak volt munkaviszonya. Szóval a szegényekről alkotott kép hamis, a róluk szóló kommunikáció többnyire hiteltelen.”

Üveggolyó. Ez a szó jut eszembe befejezésül. Zsuzsa számomra egy gömbölyű, kerek, meleg színekkel teli gurulás, aki hol ezt, hol azt a tudást mutatja magából. Mindig, amire épp szükség van. És csak gurul, gurul tovább az összegyűjtött tudásával, tapasztalásával.

Köszönöm. A sok törődést, az időt, az odafigyelést. Az új gondolatokat, az irányokat, a döntés lehetőségét, a szabadságot. Kívánok erőt, kitartást, frissességet. Sok-sok időt a családdal, szerettekkel, barátokkal. Kihívásokat, amelyek örömet, izgalmat, sikereket hoznak!

KERESZTY ZSUZSÁRÓL

KOMASÁG MARGIT

a Baross Gábor Általános Iskola
tanítója, pszichopedagógusa
komasag.margo@yahoo.com

Nem vagyok a szokványos értelemben vett tanítvány, formálisan nem volt szerencsém Zsuzsától tanulni. Mégis úgy gondolom, nagy részben neki köszönhetem, hogy ma is élvezem a munkám, örömmel készülök az órákra, a gyerekekkel való találkozásra. Úgy érzem, Tőle van az a motivációs bázis, szakmai kíváncsiság, az a hit, hogy a feladat, a munka, amit végzek hasznos és értékes, ami jó szívvvel megtart a pályán.